

SK

SK

SK

EURÓPSKA KOMISIA

Brusel, 19.1.2010
KOM(2010) 4 v konečnom znení

**OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU
HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV**

Alternatívy vízie EÚ a cieľ týkajúci sa biodiverzity po roku 2010

1. ÚVOD

Biodiverzita – rozmanitosť ekosystémov, druhov a génov, je celosvetovým prirodzeným kapitálom. Tvorí neodlučiteľnú súčasť udržateľného rozvoja, pretože poskytuje životne dôležité produkty a služby ako je potrava, sekvestrácia uhlíka a regulácia vody a morí, ktoré sú základom pre hospodársku prosperitu, sociálny blahobyt a kvalitu života. Spolu so zmenou klímy predstavuje strata biodiverzity najväčšiu globálnu environmentálnu hrozbu a spôsobuje podstatné hospodárske straty ako aj zníženie úrovne blahobytu.

V roku 2001 si EÚ stanovila za cieľ do roku 2010 zastaviť stratu biodiverzity v EÚ. V roku 2002 podpísala globálny cieľ, ktorým je celosvetovo významne znížiť rozsah straty biodiverzity do roku 2010. Úsilie vynaložené na riešenie straty biodiverzity sa následne vystupňovalo a na zrýchlenie pokroku Komisia prijala v roku 2006 akčný plán EÚ pre biodiverzitu (BAP)¹.

Napriek úsiliu vynaloženému v súčasnosti sú jasné náznaky, že EÚ tento cieľ nedosiahne².

Rada na svojom marcovom zasadaní o životnom prostredí v roku 2009 vyzvala k vypracovaniu novej vízie EÚ cieľa pre biodiverzitu, pri využití a rozšírení medzinárodných diskusií o globálnej vízii pre biodiverzitu po roku 2010 ako súčasť aktualizovaného strategického plánu, ktorý sa má prijať do konca roku 2010 na implementáciu Dohovoru OSN o biodiverzite (CBD).

V posledných mesiacoch sa uskutočnili konzultácie so zúčastnenými stranami o rozvoji politiky týkajúcej sa biodiverzity po roku 2010. Na úrovni EÚ bola míľnikom konferencia zúčastnených strán na vysokej úrovni organizovaná 26. a 27. apríla 2009 Komisiou v Aténach. Výsledná „správa z Atén“ zdôrazňuje potrebu vytýčenia cieľa po roku 2010.

Toto oznámenie predstavuje prvý krok smerom k tomuto cieľu. Predstavuje varianty vývoja vízie a cieľa EÚ po roku 2010. Jeho zmyslom je uľahčiť ďalšie diskusie na túto tému určením hlavnej problematiky a objasnením práce potrebnej na stanovenie a dosiahnutie ambiciózných cieľov EÚ. Na základe týchto diskusií a ďalšej práce, ktorá má podložiť výber jedného z rôznych ambiciózných cieľov EÚ, predloží Komisia do konca roka stratégiu EÚ na ochranu biodiverzity.

2. DÔVODY NA OCHRANU BIODIVERZITY

2.1. Stav a vývoj biodiverzity v Európe a na celom svete

Viaceré hodnoverné správy³ potvrdzujú, že globálna biodiverzita je naďalej vážne ohrozená a dochádza k 100- až 1 000-násobne vyššej strate v porovnaní so zvyčajnou mierou straty. Viac ako tretine druhov, ktoré sa posudzovali, hrozí vyhynutie a odhadovaných 60 % ekosystémov na Zemi sa v posledných 50 rokoch zhoršilo s následkami na ekosystémové služby, ktoré od nich závisia. Ohrozená je aj morská biodiverzita, pričom približne 90 % biomasy planéty žije v oceáne. Najväčší negatívny vplyv na biodiverzitu má ničenie biotopov, fragmentácia a znehodnotenie krajiny spôsobené zmenami vo využití pôdy, nadmerné využívanie prírodných zdrojov, neudržateľné postupy (napr. nadmerný rybolov), rozširovanie invazívnych druhov, acidifikácia oceánov znečisťovanie životného prostredia a čoraz viac aj zmena klímy. Súčasná

¹ KOM(2006) 216.

² KOM(2008) 864.

³ „*Growing within limits*“, holandská hodnotiaci agentúra v oblasti životného prostredia, október 2009; „*Millennium Ecosystem Assessment*“ (Miléniové hodnotenie ekosystémov), 2005; červený zoznam IUCN, november 2009.

miera nárastu počtu obyvateľstva a zvyšujúca sa spotreba na obyvateľa spolu s nedostatočne vyvinutými trhovými štruktúrami a inštitúciami na optimálne rozdelenie prírodných zdrojov spôsobujú stratu biodiverzity, pričom sa zdroje spotrebávajú rýchlejšie ako ich možno nahradiť.

Pribúdajú dôkazy o tom, že stav mnohých ekosystémov je takmer alebo úplne bezvýchodiskový⁴. Rovnako ako 2-stupňový nárast globálnej teploty v porovnaní s predindustriálnymi úrovňami by viedol ku katastrofálnej zmene klímy, rozsah straty biodiverzity nad určité limity by mala ďalekosiahle dôsledky na fungovanie planéty. Tieto limity sa v súčasnosti určujú, vedeckej obci je však jasné, že súčasný rozsah straty biodiverzity ohrozuje blahobyt obyvateľov v EÚ a na celom svete.

V Európe posúdenia týkajúce sa posúdení stavu ochrany druhov a biotopov poukazujú na skutočnosť, že napriek určitému úspechu sa celková situácia naďalej zhoršuje. Z prvého rozsiahleho posúdenia európskych najzraniteľnejších biotopov a druhov chránených v rámci smernice o biotopoch vyplýva, že len u 17 % je stav zachovania priaznivý podľa požiadaviek smernice. Trávnaté, mokradňové a pobrežné biotopy ako aj biotopy v oblasti ústí riek sú najviac ohrozené⁵. Alarmujúca je aj miera straty morskej biodiverzity. V prípade ekosystémových služieb v EÚ možno napríklad preukázať, že sa znižuje schopnosť niektorých druhov ornej pôdy ukladať uhlík, a to tých, ktoré sú závislé od biodiverzity pôdy⁶. Na zachovanie a posilnenie ekosystémov, ktorých služby sú pre spoločnosť všeobecne nepostrádateľné, sú potrebné vhodné formy hospodárenia s pôdou a námorného riadenia. Ubúdanie pobrežných mokradí môže zapríčiniť aj stratu dôležitých morských a pobrežných ekosystémových služieb, ktoré poskytujú napríklad slané bažiny.

2.2. Dôsledky straty biodiverzity

Okrem svojej vnútornej hodnoty má biodiverzita „hodnotu“ vďaka ekosystémovým službám, ktorými je napríklad poskytovanie potravy a vody, zabezpečovanie prirodzenej ochrany pred povodňami a búrkami a regulácia klímy.

Rozsah dôsledkov ubúdania biodiverzity pre životné prostredie sa pohybuje od mikroskopických zmien po zrušenie celých ekosystémov a služieb, čo by mohlo mať vplyv na náš budúci blahobyt. Hoci nie je úplne jasné, akú úlohu zohráva biodiverzita pri zabezpečovaní fungovania ekosystémov, z vedeckých poznatkov možno vyvodiť, že ekosystémy vyznačujúce sa veľkou rôznorodosťou druhov sú produktívnejšie, stabilnejšie a odolnejšie, menej zraniteľné z hľadiska vonkajšej záťaže a tlaku a prispievajú k celkovej lepšej funkčnosti ekosystémov⁷. Keďže príroda je najúčinnjším regulátorom klímy, ako aj najväčšou zásobárňou uhlíka, ubúdanie biodiverzity ohrozuje klimatické ciele. Silné a odolné ekosystémy predstavujú naše životné poistenie proti zmene klímy a prirodzený nástroj na zmierňovanie jeho následkov a prispôsobenie sa im⁸.

⁴ „A safe operating space for humanity“, (Bezpečný operačný priestor pre ľudstvo, *Nature*, 23. september 2009.

⁵ KOM(2009) 358.

⁶ CLIMSOIL: http://ec.europa.eu/environment/soil/review_en.htm.

⁷ „Biodiversity and ecosystem functionality“, *Nature*, 12. júla 2007.

⁸ „Convenient solutions to an inconvenient truth: ecosystem-based approaches to climate change“ (Vyhovujúce riešenie pre nevyhovujúcu pravdu: prístupy k zmene klímy založené na ekosystémoch), Svetová banka, 2009; „TEEB Climate Issues Update“ (Aktuálne otázky problematiky klímy v rámci štúdie Ekonomika ekosystémov a biodiverzity), september 2009; „The Natural Fix? The role of ecosystems in climate mitigation“ (Prirodzený nástroj? Úloha ekosystémov pri zmierňovaní zmeny klímy), UNEP (Program OSN pre životné prostredie), jún 2009.

S ubúdaním biodiverzity a zhoršovaním ekosystémov sú spojené aj ekonomické náklady, ktoré sa donedávna do veľkej miery prehliadali. Odhaduje sa, že ročne ubudnú ekosystémové služby v hodnote 50 miliárd EUR a že do roku 2050 budú nahromadené straty sociálneho zabezpečenia zodpovedať 7 % HDP⁹. Biodiverzita nemá len svoju vlastnú vnútornú hodnotu, ale je aj zdrojom ekosystémových služieb prinášajúcich do ekonomiky cenné vstupné hodnoty, ktoré na trhoch často nie sú docenené. Služby ekosystémov je preto potrebné náležite hodnotiť. Táto skutočnosť je takisto aj hlavné predbežné zistenie medzinárodnej štúdie „Ekonomika ekosystémov a biodiverzity (The Economics of Ecosystems and Biodiversity, TEEB)¹⁰.

Keďže biodiverzita ponúka mnoho rovnakých služieb ako človekom vyvinuté technologické riešenia a často s výrazne nižšími nákladmi, prináša ochrana a obnova biodiverzity možnosti na zmierňovanie zmeny klímy alebo prispôsobenie sa zmene klímy, ktoré sú efektívne z hľadiska nákladov¹¹. Prírodné zdroje tvoria vstupný materiál veľkého rozsahu ekonomických činností, preto môže obnova ich stavu a podpora ich využívania zvýšiť produktivitu alebo otvoriť nové možnosti rastu v rámci procesu ekologickej inovácie.

Biodiverzita a ekosystémové služby zásadným spôsobom prispievajú k ľudskému blahobytu. Dávajú obživu miliónom ľudí na celom svete a hrajú zásadnú rolu pri znižovaní chudoby a dosahovaní rozvojových cieľov tisícročia. Biodiverzita predstavuje základný zdroj potravy. Genetická rozmanitosť chráni najmä pred stratami na úrode spôsobenými škodcami a chorobami a pred zmenou klímy, a tým aj zaisťuje dostupnosť potravín. V Európskej únii viedlo zníženie poľnohospodárskych postupov priaznivých pre biodiverzitu k strate niektorých dôležitých ekosystémových služieb v oblastiach vidieka a úrodnej poľnohospodárskej pôdy a opustenie pôdy spôsobilo ekonomické a sociálne straty najmä vo vidieckych obciach. Pokiaľ ide o morské prostredie, v podobnej situácii sa nachádzajú aj niektoré rybárske komunity, ktoré vážne postihol nadmerný rybolov. Ak sa ekosystémy budú naďalej zhoršovať, sú ohrozené pracovné miesta v týchto oblastiach. Pobrežné ekosystémy pomáhajú znižovať zraniteľnosť miest a dedín v pobrežných oblastiach voči extrémnym javom počasia, zmierňujú eróziu pobrežia, poskytujú zdravé životné podmienky pre zásoby rýb a majú schopnosť ukladať vo veľkej miere oxid uhličitý.

2.3. Úspechy a nedostatky súčasnej politiky

Biodiverzita je kľúčovou prioritou EÚ v oblasti životného prostredia a jej ciele sú začlenené do stratégie EÚ pre udržateľný rozvoj. Cieľ EÚ na rok 2010 dal hlavný podnet na vytvorenie Akčného plánu pre biodiverzitu v roku 2006 a na zvýšenie úsilia zameraného na úplné vykonanie smernice EÚ o vtácoch a smernice EÚ o biotopoch, ktoré spoločne vytvárajú základ právnych predpisov EÚ v oblasti ochrany prírody. Úspechom sa stala sústava EÚ Natura 2000, ktorá zahŕňa 17 % územia EÚ a je najväčšou sieťou chránených oblastí na svete. Ekosystémový prístup je založený na rámcovej smernici o vode¹² a rámcovej smernici o námornej stratégii¹³, ktorých cieľom je dosiahnutie dobrého stavu ekosystémov, pokiaľ ide o

⁹ KOM(2009) 400.

¹⁰ „TEEB Interim Report“ (Predbežná správa k štúdiu Ekonomika ekosystémov a biodiverzity), máj 2008; „TEEB for Policy-Makers“ (Ekonomika ekosystémov a biodiverzity pre zákonodarcov), november 2009: <http://www.teebweb.org>.

¹¹ Napríklad investície do obnovy tropických pralesov prinášajú veľký zisk: typické náklady sa pohybujú okolo 3 500 USD na hektár, zatiaľ čo konzervatívne odhady ročných výnosov z verejných statkov a služieb týchto ekosystémov, zahŕňajúcich zachytávanie uhlíka a ochranu pred povodňami a eróziou, sa pohybujú okolo 7 000 USD na hektár.

¹² Smernica 2000/60/ES.

¹³ Smernica 2008/56/ES.

rastúci negatívny vplyv. Ďalšie prínosy plynuli a naďalej budú plynúť z vykonávania právnych predpisov, ktoré sa zameriavajú na znižovanie určitých znečisťujúcich látok, a ďalších právnych predpisov, ktoré biodiverzitu priaznivo ovplyvňujú, ďalej z úsilia, aby sa problematika biodiverzity lepšie zohľadňovala aj v iných politických oblastiach, napr. v spoločnej politike rybolovu od jej reformy v roku 2002, a z väčších finančných možností v prospech biodiverzity v rámci rôznych politík EÚ, vrátane spoločnej poľnohospodárskej politiky.

Podnikli sa aj kroky na zníženie vplyvu vzorcov výroby a spotreby na biodiverzitu v EÚ ako aj mimo nej. Napríklad cieľom akčného plánu pre udržateľnú spotrebu a výrobu je využiť sily vnútorného trhu, zatiaľ čo zámerom akčného plánu na presadzovanie práva, správu a obchod v oblasti lesníctva a navrhovaného nariadenia, ktorým sa stanovujú povinnosti hospodárskych subjektov uvádzajúcich na trh drevo a drevárske výrobky, je zastaviť ubúdanie prírodného kapitálu.

Napriek týmto úspechom sa však Európskej únii nepodarilo dosiahnuť svoj cieľ na rok 2010 z niekoľkých dôvodov, ktoré je potrebné riešiť v rámci politiky pre biodiverzitu na obdobie po roku 2010.

Po prvé, ešte stále sa vyskytujú **nedostatky v zavádzaní** sústavy Natura 2000, ktorá bude na pevnine dokončená v roku 2010 a v morských oblastiach v roku 2012. Ukázalo sa, že konkrétne opatrenia v rámci právnych predpisov EÚ v oblasti ochrany prírody môžu zvrátiť ubúdanie ohrozených druhov a biotopov, vyskytli sa však problémy s ich včasným vykonávaním, vrátane nedostatku zdrojov pridelených na tieto účely.

Po druhé, naďalej existujú veľké **medzery v oblasti politiky**, ktoré treba riešiť. Je potrebné vylepšiť najmä politiky v oblasti pôd a invazívnych druhov, keďže hrajú zásadnú úlohu pri riešení problematiky ubúdania biodiverzity. Dosiaľ sa na úrovni EÚ v tejto súvislosti stanovili požiadavky podmienenosti v rámci spoločnej poľnohospodárskej politiky. Súčasná politika sa dostatočne nezaobera ani ekosystémovými službami. Na udržanie týchto služieb nebudú stačiť samotné opatrenia na ochranu biodiverzity: vysoké stupne ochrany druhov a biotopov sú len jednou kľúčovou zložkou, avšak mnoho služieb sa poskytuje mimo chránených oblastí. Aby sa táto medzera vyplnila, vyhotoví Komisia prvý súbor biofyzikálnych máp ekosystémových služieb a Európska agentúra pre životné prostredie (EEA) dokončí do konca roku 2010 prebiehajúcu kontrolu a meranie ekosystémových služieb.

Okrem toho prispievajú nariadenia EÚ k tomu, aby boli vplyvy rozvoja infraštruktúry a územného plánovania v EÚ na životné prostredie čo najmenšie. Ďalšie prínosy by mohli plynúť z lepšej koordinácie v súlade so zásadou subsidiarity vedúcou k rozvoju „zelenej infraštruktúry“¹⁴ na 83 % územia EÚ, ktoré nespadá do sústavy Natura 2000, a k investíciám do tejto infraštruktúry. Takýto prístup by vyžadoval obnovu ekosystémov do najväčšej možnej miery, aby sa posilnila ich odolnosť a zachovali kľúčové služby, ktoré poskytujú, a súčasne by prispel k dosiahnutiu cieľov ochrany a umožnil by členským štátom prispôbiť sa zmene klímy. Komisia propaguje a podporuje výmenu osvedčených metód ako základ pre vyvinutie stratégie EÚ pre zelenú infraštruktúru po roku 2010.

Po tretie, hoci sa od doby prijatia cieľa na rok 2010 nazhromaždilo mnoho informácií, na všetkých úrovniach – členských štátov, EÚ a celosvetovo – výrazné **nedostatky v znalostiach a údajoch**. Vzhľadom na komplexnosť biodiverzity, ktorú nemožno vyjadriť len

¹⁴ Pod pojmom „zelená infraštruktúra“ sa rozumie prepojená sieť prírodných oblastí vrátane časti poľnohospodárskej pôdy (napríklad aleje, mokrade, parky, chránené lesy a spoločenstvá pôvodných druhov rastlín) a morských oblastí, ktoré prirodzeným spôsobom regulujú búrky, teploty, riziko záplav a kvalitu vody, ovzdušia a ekosystémov.

jednou premennou, ale ktorá vyžaduje vypracovanie súboru vzájomne prepojených ukazovateľov, sa k zhromažďovaniu, analýze a overovaniu údajov neprístupovalo ucelene. Okrem toho členské štáty nepodávali pravidelné správy v rámci smernice o vtákoch a smernice o biotopoch, ani pravidelne nemonitorovali biodiverzitu.

V súčasnosti sa začína pracovať na vytvorení základného scenára a s ním súvisiacich ukazovateľov v rámci EÚ a na celosvetovej úrovni. Vyvíja sa súbor európskych ukazovateľov, ktoré budú spoločne s údajmi získanými pre vykonávanie smernice o biotopoch pravdepodobne najpokročilejšie na svete. V júni 2010 dokončí Európska agentúra pre životné prostredie prvý scenár EÚ pre biodiverzitu, spustí Európsky informačný systém pre biodiverzitu a vypracuje strategický plán na nápravu nedostatkov, predovšetkým pokiaľ ide o ukazovatele ekosystémov a ekosystémových služieb. V morskom prostredí chýbajú poznatky o mnohých ekosystémoch a biotopoch, druhy sú neopísané a znalosti o morských genetických zdrojoch sú len v počiatkoch. Rámcová smernica o stratégii pre morské prostredie povedie k lepšiemu posudzovaniu a sledovaniu zmien v pobrežných a morských ekosystémoch, vrátane zmien vyvolaných zmenou klímy a vplyvom na biodiverzitu, a mali by ťažiť z výsledkov napr. Európskej námornej siete pre pozorovanie a zber údajov (EMODNET) a územného plánovania námorného priestoru.

Na celosvetovej úrovni EÚ podporuje úsilie o vytvorenie Medzivládnej platformy pre biodiverzitu a ekosystémové služby (IPBES), ktorá by nadviazala na úspech Medzivládneho panelu pre zmenu klímy (IPCC). Mala by viesť k jasnej zhode potvrdením existujúcich vedeckých poznatkov a prispieť k začleneniu biodiverzity a ekosystémových služieb do procesov politického rozhodovania a k ich zohľadňovaniu, aby sa pre ľudstvo dlhodobo zaistil blahobyt. Rozhodnutie o tom, či sa IPBES zriadi, sa očakáva na jar 2010.

Po štvrté, je potrebné zlepšiť **začlenenie** problematiky biodiverzity do ďalších politík. Vývoj biodiverzity je dobrým ukazovateľom toho, že je ľudská činnosť a spoločnosť šetrná k životnému prostrediu. Opatrenia vykonávané na účel riešenia problémov v iných politických oblastiach sa niekedy ukázali byť nezlučiteľné s cieľmi v oblasti biodiverzity, a mali dokonca aj opačné účinky. Prínosy vyplývajúce z odolných ekosystémov sa často prehliadajú. Je potrebné podniknúť viac krokov na systematické zapojenie ďalších odvetví do riešenia problému straty biodiverzity a podporiť a merať pokrok pomocou jasných ukazovateľov. Politiky pre biodiverzitu musia byť súdržné s ostatnými politikami a musia sa navzájom posilňovať.

Prioritou je hľadať riešenia pre problémy uvedené v zelenej knihe o reforme spoločnej politiky rybolovu, aby bolo možné v roku 2012 predstaviť ekologicky udržateľnú, vedecky podloženú politiku, efektívne vyriešiť s nadmernú kapacitu a lepšie prispievať k cieľom v oblasti biodiverzity. Je nevyhnutné posilňovať v rámci spoločnej poľnohospodárskej politiky politiku rozvoja vidieka na účel rozvoja ekosystémových služieb zachovaním a podporovaním systémov poľnohospodárstva a lesníctva s vysokou prírodnou hodnotou. Dôležité bude aj optimalizovať využívanie štrukturálnych fondov a posilniť komplementaritu a súčinnosť rôznych prvkov mechanizmov spolufinancovania zo strany Spoločenstva a iných mechanizmov, aby sa podporilo dosahovanie cieľov v oblasti biodiverzity vo všetkých regiónoch EÚ.

Prioritou je ďalšie začleňovanie aspektov biodiverzity do vonkajšej politiky a ďalších politík úzko spätých s problematikou biodiverzity. Okrem rastúceho úsilia znížiť negatívny vplyv týchto politík na biodiverzitu ako v EÚ, tak v celosvetovom meradle¹⁵, je potrebné si lepšie

¹⁵ Podľa ukazovateľa stopy EÚ zodpovedá ekologická stopa EÚ 4,7 hektára celkovej plochy na osobu, a vyžaduje teda dvojnásobnú biologickú kapacitu EÚ.

uvedomiť dôsledky straty biodiverzity pre dlhodobú udržateľnosť činností vyplývajúcich z týchto politik a rovnako aj ekonomické prínosy prameniace zo zdravých ekosystémov. Zvýšené povedomie má preto zásadný význam pre rozvojové krajiny, ktoré sú následkami straty biodiverzity priamo postihnuté.

Po piate je potrebné riadne posúdiť potreby **financovania** biodiverzity v EÚ a zohľadniť pritom prínosy ekosystémov pre blaho spoločnosti. V oblastiach spadajúcich do sústavy Natura 2000 vykonáva Komisia na základe informácií poskytnutých členskými štátmi posúdenie finančných prostriedkov potrebných pre správu takých oblastí, aby získala presnú predstavu o veľkosti a rozdeľovaní prostriedkov. Prvé odhady ukazujú, že je pokrytých len 20 % celkových finančných prostriedkov potrebných na správu chránených oblastí v Európe. V tomto ohľade by členské štáty, vrátane členských štátov s rozsiahlymi oblasťami poľnohospodárskej pôdy s vysokou prírodnou hodnotou a rozsiahlou biodiverzitou, mohli systematickejšie využívať možnosti, ktoré im ponúka financovanie agroenvironmentálnych opatrení v rámci rozvoja vidieka.

Nakoniec je potrebné taktiež zohľadniť otázku **rovnosti** v rámci EÚ i v celosvetovom meradle. Vzhľadom na to, že miera biodiverzity nie je všade rovnaká a vývoj sa medzi jednotlivými regiónmi líši, nie je ani všade rovnaká potreba riešiť túto problematiku. Z toho dôvodu je nutný súbor odlišných politických nástrojov kombinujúci reguláciu a trhové nástroje. Okrem dôležitých zásad „znečisťovateľ platí“ a „plné uhradenie nákladov“, ktoré už sú zakotvené v právnych predpisoch v oblasti životného prostredia, dáva otázka spravodlivosti podnet k vylepšenému používaniu platieb za ekosystémové služby, aby boli odmenení tí, ktorých krajina tieto služby poskytuje, na rozdiel od tých, ktorí ich využívajú.

Na celosvetovej úrovni si EÚ kladie za povinnosť v roku 2010 úspešne zakončiť práve prebiehajúce rokovania v rámci Dohovoru o biodiverzite OSN, pokiaľ ide o prístup ku genetickým zdrojom a spravodlivého a rovného rozdelenia prínosov plynúcich z ich využívania. Zaväzuje sa aj k tomu, že dosiahne úspech pri rokovaní o znižovaní emisií v dôsledku odlesňovania a znehodnocovania lesov a zahrnie aspekt zachovania ako nevyhnutný prvý krok k širšiemu pojatiu hodnotenia a odmeňovania ekosystémových služieb. Permakultúra sa považuje za účinný prístup k ochrane a obnove biodiverzity a mala by sa preto preskúmať a vylepšiť. EÚ taktiež musí plne posúdiť vplyv svojich vzorcov spotreby na biodiverzitu mimo svojich hraníc.

3. ALTERNATÍVY VÍZIE A CIEĽA EÚ V SÚVISLOSTI S BIODIVERZITOU PO ROKU 2010

3.1. Cesta k vízii na rok 2050

Medzi zúčastnenými stranami panuje všeobecná zhoda v súvislosti s tým, čo by malo tvoriť hlavné body dlhodobej koncepcie EÚ pre oblasť biodiverzity. Vízia by mala zahrňovať jasný časový rámec (až do roku 2050), odrážať naliehavosť situácie, v ktorej sa biodiverzita nachádza, a upozorňovať na vnútorné a konkrétne hodnoty biodiverzity a význam služieb, ktoré poskytuje. Mala by byť zrozumiteľná a prijateľná pre verejnosť a mala by sa vzťahovať na EÚ, ako aj na celý svet.

Na základe týchto kritérií by sa mohli pri vypracovávaní vízie EÚ na rok 2050 použiť nasledujúce prvky, ktoré pomôžu stanoviť hlavný cieľ a celú víziu uskutočniť.

Biodiverzitu a ekosystémové služby – prírodné bohatstvo Zeme – je potrebné chrániť, oceňovať a obnovovať do najväčšej možnej miery z dôvodu ich vnútornej hodnoty, aby mohli aj naďalej podporovať hospodársku prosperitu a dobré životné podmienky a rovnako aj zabráňovať katastrofálnym zmenám spojeným so stratou biodiverzity.

Na celosvetovej úrovni prebiehajú diskusie týkajúce sa cieľa na rok 2020. Na základe týchto skutočností sa Komisia domnieva, že by EÚ mala stanoviť cieľ a alternatívy uvedené v ďalšom texte, pričom rok 2020 bude predstavovať nemennú premennú, aby jej cieľ získal pri medzinárodných rokovaníach na dôležitosti. Desať rokov je rovnako minimálna doba potrebná na návrh, vykonanie a posúdenie opatrení v oblasti biodiverzity, ktorá často reaguje pomaly a veľmi premenlivo, a na zabezpečenie merateľného a reálneho pokroku. Okrem toho platí rok 2020 ako časové vymedzenie aj pre ďalšie politiky pevne späté s politikou v oblasti biodiverzity.

Hlavný cieľ na rok 2020 by mal účinne prispievať k tomu, aby sa vízia stala skutočnosťou, mal by byť merateľný, dosiahnuteľný a efektívny z hľadiska nákladov a mal by EÚ pomôcť plniť medzinárodné záväzky týkajúce sa biodiverzity.

Niektoré z týchto kritérií spolu nepriamo súvisia. Napríklad bude pravdepodobne jednoduchšie dosiahnuť malý cieľ, avšak je menej pravdepodobné, že sa tým podarí zvrátiť nepriaznivú situáciu biodiverzity. Tieto faktory je potrebné porovnať, aby bolo možné posúdiť vhodnosť navrhovaných alternatív a rozhodnúť o najlepšom ciele.

3.2. Rôzne náročné ciele

Toto sú štyri alternatívy hlavného cieľa na rok 2020 od najmenej náročného po najnáročnejší a najambicióznejší cieľ.

Alternatíva 1. Do roku 2020 výrazne spomaliť mieru straty biodiverzity a ekosystémových služieb v EÚ

Alternatíva 2. Do roku 2020 zastaviť stratu biodiverzity a ekosystémových služieb v EÚ

Alternatíva 3. Do roku 2020 zastaviť stratu biodiverzity a ekosystémových služieb v EÚ a do čo najväčšej miery ich obnoviť

Alternatíva 4. Do roku 2020 zastaviť stratu biodiverzity a ekosystémových služieb v EÚ, obnoviť ich do čo najväčšej miery a zintenzívniť snahu EÚ o zastavenie straty biodiverzity na celom svete

Každý cieľ bude mať na základe miery svojich ambícií rôzne prínosy a náklady a bude vyžadovať vytvorenie viac či menej prísnych politických opatrení a nástrojov. Ciele vychádzajú zo spoločného **politického základu**, ktorý zahŕňa existujúce právne predpisy EÚ v oblasti ochrany prírody a biodiverzity a právne predpisy v ďalších relevantných oblastiach politiky, najmä klímy a energetiky, spoločnej poľnohospodárskej politiky a reformy spoločnej politiky rybného hospodárstva. Predovšetkým je potrebné využiť všetky príležitosti, ktoré by mohli prispieť k dosiahnutiu cieľov politiky v oblasti biodiverzity a súčasne aj priniesť z hľadiska nákladov efektívne riešenie na zmierňovanie zmeny klímy a prispôsobenie sa jej. Pretože na odstránenie určitých negatívnych vplyvov na biodiverzitu v EÚ je nutná aj medzinárodná spolupráca, bude rovnako dôležité plniť súčasné medzinárodné záväzky najmä v rámci mnohostranných dohôd o životnom prostredí, ako je Dohovor o sťahovavých druhoch, Ramsarský dohovor o mokradiach a Dohoda o ochrane africko-euroázijských druhov sťahovavých vodných vtákov, a urýchliť zriaďovanie chránených morských oblastí na medzinárodnej úrovni.

Všetky štyri alternatívy vyžadujú vytvorenie **vedecky podloženej referenčnej hodnoty** vyjadrujúcej stav biodiverzity a ekosystémových služieb v Európe. To je nevyhnutná podmienka na meranie pokroku. Referenčnú hodnotu nebude tvoriť len jedno číslo, ale bude založená na súčasnom stave základných vlastností biodiverzity: zachovaní druhov a biotopov, ekosystémov a najdôležitejších ekosystémových služieb. Podobne si nemožno vysvetľovať „zastavenie straty“ biodiverzity doslova, ale skôr ako udržovanie základných vlastností nad

referenčnú hodnotou. Poznatky potrebné na stanovenie jasnej a spoľahlivej referenčnej hodnoty už sú k dispozícii, ale je potrebné previesť tieto poznatky na konkrétne, merateľné ukazovatele schopné reagovať na politické opatrenia.

Rovnako sa musí zintenzívniť **výskum**, aby sa vyplnili medzery v kľúčových vedomostiach. Tie sa týkajú ekonomickej hodnoty biodiverzity a ekosystémových služieb, vývoja a zdokonaľovania ukazovateľov umožňujúcich merateľnosť a určenie, akému veľkému tlaku môže biodiverzita odolať, kým sa jej strata stane nevratnou, čo by mohlo mať katastrofálne následky. K tomuto úsiliu by veľkou mierou prispela Medzivládna platforma pre biodiverzitu a ekosystémové služby (IPBES), pokiaľ bude v roku 2010 zriadená, ale nevyhnutné sú aj opatrenia na úrovni EÚ. Je potrebné zintenzívniť a dokončiť prebiehajúce činnosti v súvislosti so všetkými týmito otázkami.

Hoci musí zachovanie biodiverzity zostať hlavným pilierom politiky EÚ v oblasti biodiverzity, musí akýkoľvek nový cieľ zohľadňovať úlohu ekosystémov a ekosystémových služieb. Súčasná politika síce už uznáva význam ekosystémových služieb, ktoré napríklad tvoria dôležitý prvok rámcovej smernice o námornej stratégii¹⁶ ako súčasť integrovanej námornej politiky EÚ, táto skutočnosť však zatiaľ dostatočne nepodnietila tvorbu konkrétnych opatrení. Je dôležité určiť a posúdiť kľúčové ekosystémové služby a zohľadniť ich pri stanovení budúceho cieľa. Miera, do ktorej budú zohľadnené, vyplynie z toho, aký ambiciózny cieľ sa stanoví, a bude sa pohybovať od zachovania po úplné obnovenie.

(Alternatíva 1) Do roku 2020 výrazne spomaliť mieru straty biodiverzity a ekosystémových služieb v EÚ

Z tejto alternatívy by vyplýval politický postoj, že v blízkej budúcnosti v EÚ nemožno zastaviť stratu biodiverzity, a preto sa stanovuje menej ambiciózny cieľ spočívajúci vo „výraznom znížení miery“ straty biodiverzity do roku 2020. Cieľom by preto bolo skôr spomaliť ako zastaviť mieru straty biodiverzity. Z toho vyplýva, že stav biodiverzity nemusel nutne zostať nad referenčnou hodnotou. Vďaka rozšírenému časovému rámcu by mali už vykonané alebo práve vykonávané opatrenia viac času na to, aby začali účinkovať a prinášať výsledky. Opatrenia prijímané na účel dosiahnutia cieľa by mohli zohľadniť nové poznatky a vývoj, ku ktorému došlo od doby stanovenia cieľa na rok 2010.

(Alternatíva 2) Do roku 2020 zastaviť stratu biodiverzity a ekosystémových služieb v EÚ

Táto alternatíva by znamenala zachovanie súčasného cieľa, termín na jeho dosiahnutie by sa však predĺžil. Rovnako ako v prípade prvej alternatívy by táto alternatíva poskytla viac času už vykonaným a vykonávaným opatreniam, aby začali účinkovať, a umožnila by lepšie zohľadniť nové poznatky a vývoj. Cieľ by bol rovnaký ako cieľ na rok 2010: zastaviť stratu nielen biodiverzity, ale aj ekosystémových služieb v EÚ. Dosiahnutie tohto cieľa by viedlo k obnove určitých ekosystémov a služieb, ktoré podporujú.

(Alternatíva 3) Do roku 2020 zastaviť stratu biodiverzity a ekosystémových služieb v EÚ a do čo najväčšej miery ich obnoviť

Pri tejto alternatíve je zachovaný súčasný cieľ pre oblasť biodiverzity a je predĺžený termín na jeho dosiahnutie do roku 2020. Zároveň sa cieľ rozširuje o potrebu zaistiť, aby sa kľúčové ekosystémové služby biodiverzity v EÚ poskytovali v dostatočnej miere a aby sa obnovili ekosystémy, ktoré potrebné služby nezvládajú poskytovať. Aké veľké úsilie je v súvislosti so

¹⁶ KOM(2009) 540 v konečnom znení, 15.10.2009.

zachovaním a obnovou potrebné vyvinúť, aby sa cieľ dosiahol, pomôže stanoviť prvý zoznam a mapa ekosystémových služieb významných pre EÚ, ktorá sa vytvorí do konca roku 2010.

Ciele obnovy by sa mohli stanoviť na základe požiadavky uvedenej v smernici o biotopoch, aby sa dosiahol priaznivý stav druhov a biotopov z hľadiska ich ochrany. Ako meradlo by mohol slúžiť súčasný stav druhov a biotopov tak, ako sa posúdil v súčasných správach podľa smernice o biotopoch.

V tejto alternatíve sa uznáva imperatív vedeckej obce zastaviť ďalšiu stratu biodiverzity ako aj dôležitosť ekosystémov so strategickým významom pre EÚ.

(Alternatíva 4) Do roku 2020 zastaviť stratu biodiverzity a ekosystémových služieb v EÚ, obnoviť ich do čo najväčšej miery a zintenzívniť snahy EÚ o zastavenie straty biodiverzity na celom svete

Táto alternatíva má širší rozsah ako alternatíva 3: uznáva sa v nej, že záujmom EÚ je podniknúť kroky na riešenie straty biodiverzity nielen v rámci EÚ, ale aj za jej hranicami. Uznávajúc, že väčšina celosvetovej biodiverzity sa nachádza mimo EÚ, riešenie straty biodiverzity len v rámci EÚ by nepostačovalo na zvrátenie vážnych následkov pokračujúcej straty v celosvetovom meradle. V tejto alternatíve sa vyzýva zintenzívnenie činností EÚ na riešenie celosvetovej krízy týkajúcej sa biodiverzity.

Môže to znamenať opatrenia zamerané na ďalšie zníženie vplyvu vzorcov spotreby v EÚ na biodiverzitu inde vo svete a zintenzívnenie úsilia na ochranu biodiverzity v iných krajinách vrátane prostredníctvom osobitných nástrojov.

4. ĎALŠIE KROKY

Stanovenie vízie a cieľa po roku 2010 neznamena koniec. Stanovuje začiatok procesu zavedenia novej stratégie EÚ týkajúcej sa biodiverzity do doby, keď uplynie lehota súčasného cieľa.

Neexistuje jednoduchý spôsob riešenia straty biodiverzity. Je potrebný na dôkazoch založený integrovaný prístup, ktorý sa zameriava na riešenie hlavných tlakov na biodiverzitu a ekosystémové služby zo strany spôsobených špecifickými sektormi – zmenami vo využití pôdy, nadmerným využívaním, invazívnymi druhmi, znečisťovaním a zmenou klímy. Pre každý druh tlaku, sektor alebo ekosystém bude potrebné vytýčiť čiastočné ciele spolu s kombinovanými cenovo efektívnymi činnosťami na vhodnej úrovni intervencie s cieľom priniesť želané výsledky.

Jedna skutočnosť je už jasná: bude potrebné zvážiť objektívne politické riešenia prispôbené na každú osobitnú situáciu. Inými slovami, činnosti a vykonávanie budú potrebné na rôznych úrovniach: medzinárodnej, EÚ, vnútroštátnej a regionálnej. Prístup na v akčnom pláne EÚ pre biodiverzitu, ktorým je zdieľať zodpovednosť za vykonávanie medzi všetkými sektormi a zriadiť partnerstvá s členskými štátmi, zostáva plne relevantný. Bude to vyžadovať účinný rámec riadenia zahŕňajúci všetkých príslušných aktérov na rôznych úrovniach.

V roku 2010 bude Komisia pokračovať vo svojej práci, vrátane ďalších konzultácií so zainteresovanými stranami s cieľom zriadiť základ založený na dôkazoch, ktorý je potrebný na ďalšie definovanie nového politického rámca EÚ. Takisto bude prispievať do stratégie a cieľov EÚ na určenie budúceho medzinárodného rámca pre biodiverzitu.